

Rozdział I

Terminologia w łacińsko-polskich wydaniach gramatyki Eliusza Donata i jej wpływ na kształtowanie się polskiej terminologii gramatycznej

Od XVI w. do końca XVIII w. w Polsce wydawano dwujęzyczne, łacińsko-polskie edycje gramatyki Eliusza Donata. Był to tzw. Donat średniowieczny, czyli poszerzony w średniowieczu tekst starożytnego *Ars minor*, który przez wieki funkcjonował jako elementarny podręcznik gramatyki łacińskiej (Cytowska 1968: 31). W tych wydaniach tekstowi łacińskiemu towarzyszył równoległy tekst polski, zawierający polskie tłumaczenia terminów łacińskich, będące pierwszymi próbami stworzenia polskiej terminologii gramatycznej (Koronczewski 1961: 10, Pawlicki 2022).

W pierwszej części niniejszego rozdziału terminologia w dwujęzycznych wydaniach Donata została poddana analizie ze względu na jej relację do łacińskiego oryginału. W drugiej części została ona zestawiona z innymi gramatykami, ortografiami i słownikami polskimi, wydawanymi od XVI do XX w. w celu zbadania wpływu terminologii z wydań Donata na rozwój polskiej nomenklatury gramatycznej.

Podstawę rozważań stanowią dane zawarte w *Słowniku historycznym terminów gramatycznych* (SHTG). Materiał pochodzi z pięciu łacińsko-polskich wydań Donata, w tym z dwóch najstarszych, znanych dziś tylko z opisów – dzieła Andrzeja Glabera z Kobylina, *Regulae grammaticales, regiminis et constructiones*, 1542 r., znanego dzięki opisom Jana Łosia (1915: 132–133, 1925: 205–206), wydania zatytułowanego *Aelii Donati Vetustissimi Grammatici Elementa. Una cum traductione polonica*, 1583 r., znanego dzięki opisom Władysława Nehringa (1881: 466–468) i Jana Łosia (1913: 218–219), oraz z trzech z wydań późniejszych, zachowanych w całości: *Aelii Donati vetustissimi grammatici elementa una cum traductione polonica, nunc primum correpta et illustrata* z 1595 r.¹, *Aelii Donati Vetustissimi Grammatici Elementa*,

---

¹ https://dnhb.thulb.uni-jena.de/receive/ufb_cbu_00041655?derivate=ufb_derivate_00020612 (dostęp: 7.12.2023).

Una cum traductione polonica z 1649 r.² i *Aelii Donati Vetustissimi Grammatici Elementa, Una cum Explicatione polonica nunc primum in molio-rem et facilio-rem methodum reducta novisque sententiis illustrata* z 1795 r.³

1. Analiza terminów

Wszystkie terminy polskie w łacińsko-polskich wydaniach Donata są zapożyczeniami. Wyróżniam wśród nich zapożyczenia: wyrazowe (leksykalne), semantyczne (kalki semantyczne) i strukturalne (kalki strukturalne) (Starzec 1984: 73–75, Biniewicz 2002: 47–48). Przyjmuję założenie, że jeżeli dane słowo zostało w polszczyźnie poświadczane najpierw w znaczeniu niegramatycznym (dane na podstawie Sstp, SPXVI i ESXVII), a dopiero później w znaczeniu gramatycznym (w jednym z dzieł obecnych w SHTG), to drugie znaczenie należy traktować jako efekt dokonania zapożyczenia semantycznego: słowo istniało już bowiem wcześniej w języku, ale pod wpływem obcym (w tym wypadku – łacińskim) uzyskało nowe znaczenie. W pewnych wypadkach takie podejście może wzbudzać wątpliwości, o czym będzie mowa w pkt 1.2. Zgodnie z tym założeniem niemal wszystkie terminy jednowyrazowe to zapożyczenia semantyczne (z wyjątkiem czterech będących zapożyczeniami wyrazowymi), a wszystkie terminy dwu- lub więcejwyrazowe (skupienia terminologiczne) to zapożyczenia strukturalne.

Tabela 1. Typy zapożyczeń i ich liczba w analizowanych wydaniach Donata

Typ zapożyczenia	Liczba łączna	W tym liczba neologizmów
wyrazowe	4	0
semantyczne	49	34
strukturalne	184	138
	237	172

Jeżeli tym dziełem, w którym dany termin użyty został (w znaczeniu gramatycznym) po raz pierwszy, jest jedno z wydań Donata, wówczas uznaję ten termin za neologizm.

² <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10245312> (dostęp: 7.12.2023).

³ <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/399137/edition/378321/content> (dostęp: 7.12.2023).

1.1. Zapożyczenia wyrazowe

W wydaniach Donata występują jedynie cztery zapożyczenia wyrazowe, wszystkie mające wcześniejsze poświadczenia w znaczeniu gramatycznym:

- *diphthongus* – *dyftong*⁴ (Don/1595⁵, Don/1649), *syllaba* – *sylaba* (Don/1595, Don/1795) – wcześniejsze poświadczenia: Bart/1544, SPXVI;
- *sententia* – *sentencja* ‘zdanie’ (Don/1795) – DonCul/1560, SPXVI, później także w znaczeniach ‘sąd, opinia’, ‘morał, maksyma’ (ESXVII);
- *littera* – *litera* ‘znak alfabetu; głoska’⁶ ([DonGl/1542]⁷, Don/1595, Don/1649) – Sstp.

Rzeczowniki te zostały zaadaptowane do języka polskiego zgodnie z ogólnymi mechanizmami adaptacji rzeczowników łacińskich i grecko-łacińskich w okresie staro- i średniopolskim: rzeczowniki należące do I deklinacji zakończone w łacinie na *-a*, w grece zaś na *-η* (łac. *littera*; gr. συλλαβή, łac. *syllaba*) weszły do języka polskiego jako rzeczowniki deklinacji żeńskiej twar-dotematowej (Moszyńska 1975: 15, 93); rzeczownik zakończony w łacinie na *-ia* (*sententia*) wszedł do polskiej deklinacji miękkotematowej wraz z palatalizacją *-ti-* w *-ci-* > *-cy-* (ibidem, 25–26, 30–31); natomiast w rzeczowniku należącym do II deklinacji rodzaju męskiego i zakończonym w łacinie na *-us*, w grece zaś na *-ος* (gr. δίφθογγος, łac. *diphthongus*), zakończenie *-us* zostało odrzucone, a rzeczownik włączony do deklinacji męskiej twar-dotematowej (ibidem, 32–33).

⁴ W niniejszym rozdziale terminy podawane są w zestawieniach „termin łaciński – równorzędny termin polski (lub: równorzędne terminy polskie)”. Po każdym zestawieniu znajdują się skróty wydań Donata, w których te terminy odnotowano.

⁵ Wszystkie gramatyki i słowniki przywoływane są w zapisie przyjętym w SHTG, np. Don/1595, Don/1649, Bart/1544. Rzeczywista pisownia terminów w tych dziełach mogła być różna, np. termin *syllaba* zapisywany jest w Don/1595 i Don/1649 jako (M. Im.) *syláby*, w Don/1795 jako (M. Im.) *syllaby*. W wypadkach, w których różnice w pisowni mogą być istotne dla rozumienia terminu, będą one zaznaczane w przypisach.

⁶ Por. „gdźż przez nich mowa dořtateczna nie może być, dla niektorich liter czo fie w wargach zamykaia, iako fą B F P M” (Glaber 1535: C2, C5; cyt. za: SPXVI: <https://spxvi.edu.pl/indeks/haslo/62178> [dostęp: 7.12.2023]).

⁷ Skrót źródła podany w nawiasie kwadratowym, np. [DonGl/1542], oznacza, że termin nie jest w danym źródle poświadczony bezpośrednio, lecz wyłącznie jako element terminu dwu- lub więcejwyrazowego (skupienia terminologicznego), tu: element terminów *litera przedłużona* (DonGl/1542) i *litera ukrócona* (DonGl/1542).

1.2. Zapożyczenia semantyczne

Wśród zapożyczeń semantycznych (49) prawie wszystkie (48) zostały utworzone na podstawie słów rodzimych. Wszystkie słowa były już przed wydaniem Donata poświadczone w polszczyźnie w znaczeniach niegramatycznych (na podst. Sstp i SPXVI), natomiast w znaczeniach gramatycznych większość z nich (34, tzn. 69%) została użyta po raz pierwszy w wydaniach Donata – można je więc uznać za neologizmy, np.:

- *modus* – *obyczaj* ‘tryb’ (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649);
- *verbum* – *słowo* ‘czasownik’ (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795);
- *casus* – *spadek* ‘przypadek’ (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795);
- *gradus* – *stopień* ([DonGl/1542], [Don/1583], [Don/1649], [Don/1795]), *stępień* ([DonGl/1542]);
- *tempus* – *czas* ([DonGl/1542], Don/1595, Don/1649, Don/1795);
- *nomen* – *imię* ‘leksem odmieniający się przez przypadki’ ([DonGl/1542], Don/1649, Don/1795);
- *genus* – *rodzaj* ‘rodzaj gramatyczny’ ([DonGl/1542], Don/1595, Don/1649, Don/1795);
- *persona* – *osoba* (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795);
numerus – *liczba* ([DonGl/1542], [Don/1583], Don/1595, Don/1649, Don/1795).

Pozostałe 14 terminów notowane jest w znaczeniach gramatycznych już we wcześniejszych źródłach, np.:

- *comparatio* – *przyrównanie* (Don/1595, Don/1649) – Bart/1544;
- *comparatio* – *przyrównywanie* (Don/1795) – Gut/1668, Gut/1669;
- *interiectio* – *wdanie* (Don/1583, Don/1595, Don/1649, Don/1795) – Bart/1544, DonCul/1560;
- *significatio* – *znamionowanie* (Don/1595, Don/1649, Don/1795) – Bart/1544, Mącz/1564.

Jedyny wśród zapożyczeń semantycznych termin utworzony na podstawie słowa pochodzenia obcego (tzn. będącego pierwotnie zapożyczeniem wyrazowym) to *persona* (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649). Słowo to poświadczone jest w Sstp w znaczeniach ‘osoba, jednostka ludzka, człowiek’ i ‘o tzw. osobach Trójcy św.’, w SPXVI także w znaczeniach ‘figura biblijna’ i ‘postać, kształt, wygląd zewnętrzny, forma’. Natomiast w znaczeniu gramatycznym ‘osoba gramatyczna’ pojawia się po raz pierwszy w edycji Donata z 1542 r. Można więc przypuszczać, że jego twórca, Andrzej Glaber z Kobylina, nadał – na podstawie łacińskiego oryginału – istniejącemu już wcześniej w polszczyźnie

słowu *persona* nowe, gramatyczne znaczenie; przy takim założeniu ten termin można uznać za neologizm semantyczny.

Już Nehring (1881: 467) i Łoś (1915: 133) zwracali uwagę, że polskie tłumaczenia terminów w łacińsko-polskich wydaniach Donata często odnoszą się do dosłownego znaczenia nazw łacińskich. Rzeczywiście, w większości wypadków do utworzenia terminu polskiego posłużył wyraz polski, którego podstawowe znaczenie dokładnie odpowiadało znaczeniu ogólnemu wyrazu łacińskiego. Te tłumaczenia są zgodne – o czym świadczą fragmenty artykułów hasłowych ze słownika Knapusza (wydania z 1644 i 1621 r.) – z ówczesnym rozumieniem słów łacińskich użytych w znaczeniach niegramatycznych, np.:

- *casus* – *spadek* (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795) – łac. *cadō, cadere* ‘spadać’, por. „Cāsus, m. Przypadek. Tréfunék. Upádnienie I. Spádnienie” (Kn/1644: 116);
- *coniugatio* – *sprzężenie* (DonGl/1542, Don/1583, Don/1595, Don/1649, Don/1795) – łac. *con-* ‘z’, *iugō, iugāre* ‘wiązać’, por. „Coniügātor. Sprzęgācz” (Kn/1644: 168);
- *declinatio* – *skłonienie* (DonGl/1542) – łac. *de-* ‘z’, *clīnō, clīnāre* ‘zginać się, pochylać się’, por. „Declīnātio. Stępowanie 2. Ustąpienie 5. Náchylenie. Nákłnienie. Uchylenie Krai światá 1. Chronienie się. Skłonność 1” (Kn/1644: 205).

Natomiast zupełnie wyjątkowe są wypadki, w których znaczenie odnosi się nie do znaczenia ogólnego słowa łacińskiego, lecz do konotacji terminu gramatycznego, np. *interiectio* – *wołanie* (DonGl/1542): łac. *inter-* ‘między’, *iaciō, iacere* ‘rzucać’, por. „Intēriectio. Wkładanie” (Kn/1644: 407), „Wkláddanie czégo gdzie, wtykánie. [...] Interiectio brevis alicuius rei in oratione” (Kn/1621: 1324); termin został przetłumaczony w ten sposób zapewne dlatego, że wykrzykniki są często związane z wołaniem (*ach, och, hej* itp.).

Można także tutaj wyróżnić pewną grupę terminów, które wykazują podobieństwa strukturalne do łacińskiego pierwowzoru, ponieważ:

- a) są rzeczownikami odczasownikowym na *-anie/-enie*, traktowanym jako odpowiednik łacińskich rzeczowników odczasownikowych na *-tio*⁸ oraz łacińskich urzeczownikowionych imiesłówów na *-itum*, np.:
  - *significatio* – *znamionowanie* (Don/1595, Don/1649, Don/1795), *znaczenie* (Don/1795);

⁸ Podobną tendencję można także zauważyć np. w słowniku Knapusza, por. *affirmatio* – *twierdzenie*, *appositio* – *przydanie*, *comparatio* – *przyrównanie*, *compositio* – *składanie* (Kn/1621), *derivatio* – *pochodzenie*, *inclinatio* – *nachylenie*, *negatio* – *zapieranie się*, *prolatio* – *wymawianie* (Kn/1644) (za: SHTG).

Chapter I

Terminology in the Latin-Polish editions of Aelius Donatus's grammar and its impact on the creation of Polish grammatical terminology

From the 16th century to the end of the 18th century, bilingual Latin-Polish editions of Aelius Donatus's grammar were being published in Poland. This was the so-called Medieval Donatus, the text of the ancient *Ars minor* expanded in the Middle Ages, which functioned for centuries as an elementary textbook of Latin grammar (Cytowska 1968: 31). In these editions, the Latin text was accompanied by a parallel Polish text containing translations of Latin terms, which were the first attempts to create Polish grammatical terminology (Koronczewski 1961: 10, Pawlicki 2022).

In the first part of this chapter, the terminology in the bilingual Donatus editions is analyzed in the context of its relation to the Latin original. In the second part, it is juxtaposed with other Polish grammars, orthographies and dictionaries published from the 16th to the 20th centuries to examine the influence of terminology from the Donatus editions on how Polish grammatical nomenclature was developed.

The basis for considerations is the data contained in the *Historical Dictionary of Grammatical Terms* (SHTG). The material was excerpted from five Latin-Polish editions of the Donatus, including the two oldest, known today only from descriptions—a work by Andrzej Glaber of Kobylin, *Regulae grammaticales, regiminis et constructiones*, 1542, known through descriptions by Jan Łoś (1915: 132–133; 1925: 205–206), an edition entitled *Aelii Donati Vetustissimi Grammatici Elementa. Una cum traductione polonica*, 1583, known through the descriptions by Władysław Nehring (1881: 466–468) and Jan Łoś (1913: 218–219), and on three of the later editions, preserved in their entirety: *Aelii Donati vetustissimi grammatici elementa unà cum traductione polonica, nunc primum correpta et illustrata* from 1595,¹

---

¹ https://dhhb.thulb.uni-jena.de/receive/ufb_cbu_00041655?derivate=ufb_derivate_00020612 (accessed: 7.12.2023).

Aelii Donati Vetustissimi Grammatici Elementa, Una cum traductione polonica from 1649² and *Aelii Donati Vetustissimi Grammatici Elementa, Una cum Explicatione polonica nunc primum in moliozem et faciliozem methodum reducta novisque sententiis illustrata* from 1795.³

1. Term analysis

All Polish terms in the Latin-Polish editions of the Donatus are borrowings. Among them, I distinguish: word borrowings (lexical borrowings), semantic borrowings (semantic calques) and structural borrowings (structural calques) (Starzec 1984: 73–75, Biniewicz 2002: 47–48). I make the assumption that if a given word was attested in Polish first in a non-grammatical context (data based on Sstp, SPXVI and ESXVII), and only later in a grammatical context (in one of the works included in SHTG), this second meaning should be treated as a semantic loan: for the word had already existed in the language before, but under influence from a foreign language (in this case, Latin), it acquired a new meaning. In some cases, this approach may raise doubts, as will be discussed in section 1.2. According to this assumption, almost all one-word terms are semantic borrowings (except for four that are word borrowings), and all two- or more-word terms (terminological compound words) are structural borrowings.

Table 1. Types of borrowings and their number in the analyzed Donatus editions

Type of borrowing	Total number	Including the number of neologisms
word	4	0
semantic	49	34
structural	184	138
	237	172

If the work in which the term is used for the first time in a grammatical context is one of the Donatus editions, then I consider the term a neologism.

² <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10245312> (accessed: 7.12.2023).

³ <https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/399137/edition/378321/content> (accessed: 7.12.2023).

1.1. Word borrowings

There are only four word borrowings in the Donatus editions, all of which have prior attestations in a grammatical context:

- *diphthongus*—*dyftong* [diphthong]⁴ (Don/1595,⁵ Don/1649), *syllaba*—*syllaba* [syllable] (Don/1595, Don/1795); earlier attestations: Bart/1544, SPXVI
- *sententia*—*sentencja* ‘grammatical sentence’ (Don/1795): DonCul/1560, SPXVI, later also in the meanings ‘judgment, opinion,’ ‘moral, maxim’ (ESXVII)
- *littera*—*litera* ‘character of the alphabet; a sound’ ([DonGl/1542],⁶ Don/1595, Don/1649):⁷ Sstp.

These nouns were adapted to the Polish language in accordance with the general mechanisms of adaptation of Latin and Greek-Latin nouns in the Old and Middle Polish periods: nouns belonging to the 1st declension ending in *-a* in Latin and in *-η* in Greek (Latin *littera*; Greek *συλλαβή*, Latin *syllaba*) entered the Polish language as nouns of the feminine hard-stem declension (Moszyńska 1975: 15, 93); the noun ending in *-ia* in Latin (*sententia*) acquired in Polish a soft-stem declension with the palatalization *-ti-* into *-ci-* > *-cy-* (ibidem, 25–26, 30–31); while in the noun belonging to the 2nd masculine declension and ending in *-us* in Latin, and in *-ος* in Greek (Greek *δίφθογγος*, Latin *diphthongus*), the ending *-us* was dropped and the noun was included in the masculine hard-stem declension (ibidem, 32–33).

⁴ In this chapter, terms are listed as “Latin term—equivalent Polish term(s).” At the end of each listing, there are abbreviations for the editions of the Donatus in which they appear.

⁵ All grammars and dictionaries are cited in the notation adopted in SHTG, e.g., Don/1595, Don/1649, Bart/1544. The actual spelling of the terms in these works may have varied, e.g., the term *syllaba* is written in Don/1595 and Don/1649 as ^{NOM PL} *syłaby*, in Don/1795 as ^{NOM PL} *syllaby*. In cases where differences in spelling may be important to the understanding of a term, they will be noted in footnotes.

⁶ The abbreviation of the source given in brackets, e.g., [DonGl/1542], means that the term is not attested in the given source directly but only as an element of a two- or more-word term; in this case, it is an element of the terms *litera przedłużona* [prolonged sound] (DonGl/1542) and *litera ukrócona* [shortened sound] (DonGl/1542).

⁷ Cf. “gdiż przez nich mowa doftateczna nie może być, dla niektorich liter czo fie w war-gach zamykaia, iako fą B F P M” (Glaber 1535: C2, C5).

1.2. Semantic borrowings

Among the semantic borrowings (49), almost all (48) were formed from native words. All those words had already been attested in the Polish language in a non-grammatical context before the Donatus editions (based on Sstp and SPXVI), while most of them (34, i.e., 69%) were used for the first time in a grammatical context in the Donatus editions—so they can be considered neologisms, e.g.:

- *modus*—*obyczaj* ‘mood’ (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649)
- *verbum*—*słowo* ‘verb’ (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795)
- *casus*—*spadek* ‘case’ (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795)
- *gradus*—*stopień* [degree] ([DonGl/1542], [Don/1583], [Don/1649], [Don/1795]), *stępień* ([DonGl/1542])
- *tempus*—*czas* [tense] ([DonGl/1542], Don/1595, Don/1649, Don/1795)
- *nomen*—*imię* ‘inflectional lexeme’ ([DonGl/1542], Don/1649, Don/1795)
- *genus*—*rodzaj* ‘grammatical gender’ ([DonGl/1542], Don/1595, Don/1649, Don/1795)
- *persona*—*osoba* [person] (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795)
- *numerus*—*liczba* [number] ([DonGl/1542], [Don/1583], Don/1595, Don/1649, Don/1795).

The remaining 14 terms are noted in a grammatical context already in earlier sources, such as:

- *comparatio*—*przypównanie* [comparison] (Don/1595, Don/1649) – Bart/1544
- *comparatio*—*przypównywanie* [comparison] (Don/1795) – Gut/1668, Gut/1669
- *interiectio*—*wdanie* [interjection] (Don/1583, Don/1595, Don/1649, Don/1795) – Bart/1544, DonCul/1560
- *significatio*—*znamionowanie* [meaning] (Don/1595, Don/1649, Don/1795) – Bart/1544, Mącz/1564.

The only term among the semantic borrowings formed on the basis of a word of foreign origin (i.e., being originally a word borrowing) is *persona* (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649). The word is attested in Sstp in the meanings ‘person, human individual, human being’ and ‘about the so-called persons of the Trinity,’ in SPXVI also in the meanings ‘biblical figure’ and ‘figure, shape, outward appearance, form.’ On the other hand, ‘grammatical person’ appears for the first time in a grammatical context in the 1542 Donatus edition. Thus, it can be assumed that its creator, Andrzej Glaber of Kobylin, gave to the word *persona*, which already existed in Polish,

a new—grammatical—meaning based on the Latin original; with this assumption, this term can be considered a semantic neologism.

Already Nehring (1881: 467) and Łoś (1915: 133) have observed that Polish translations of terms in the Latin-Polish editions of the Donatus often refer to the literal meaning of Latin terms. Indeed, in most cases, the Polish term was created using a Polish word, the basic meaning of which exactly matched the general meaning of the Latin word. These translations are consistent, as evidenced by excerpts from the headword articles in Knapius's dictionary (1644 and 1621 editions), with how those Latin words were understood at the time when used in non-grammatical contexts, e.g.:

- *casus*—*spadek* [case] (DonGl/1542, Don/1595, Don/1649, Don/1795), from Latin *cadō, cadere* 'to fall,' cf. "Cāsus, *m.* Przypadek. Tréfunék. Upádnienie I. Spádnienie" (Kn/1644: 116)
- *coniugatio*—*sprzężenie* [conjugation] (DonGl/1542, Don/1583, Don/1595, Don/1649, Don/1795), from Latin *con-* 'with,' *iugō, iugāre* 'to bind,' cf. "Coniügātor. Sprzęgacz" (Kn/1644: 168)
- *declinatio*—*skłonienie* [declension] (DonGl/1542), from Latin *de-* 'from,' *clīnō, clīnāre* 'to bend, to incline,' cf. "Declīnātio. Stępowanie 2. Ustąpienie 5. Náchylenie. Náklonienie. Uchylenie Krai świata 1. Chronienie się. Skłonność 1" (Kn/1644: 205).

On the other hand, completely exceptional are cases in which the meaning refers not to the general meaning of the Latin word but to the connotation of the grammatical term, e.g., *interiectio*—*wołanie* [interjection (lit. calling)] (DonGl/1542), from Latin *inter-* 'between,' *iaciō, iacere* 'to throw'; cf. "Intēriectio. Wkładanie" (Kn/1644: 407), "Wkładanie czego gdzie, wtykanie. [...] Interiectio brevis alicuius rei in oratione" (Kn/1621: 1324); the term was translated this way probably because exclamations are often associated with calling out (*ah, oh, hey*, etc.).

Here, it is also possible to distinguish a certain group of terms that show structural similarities to the Latin prototype:

- a) These are either gerunds ending in *-anie/-enie*, which are treated as equivalent to Latin gerunds ending in *-tio*⁸ and Latin noun participles ending in *-itum*, e.g.:

⁸ A similar tendency can also be seen, for example, in Knapius's dictionary, cf. *affirmatio*—*twierdzenie* [affirmation], *appositio*—*przydanie* [apposition], *comparatio*—*przyrównanie* [comparison], *compositio*—*składanie* [compounding] (Kn/1621), *derivatio*—*pochodzenie* [derivation], *inclinatio*—*nachylenie* [inclination], *negatio*—*zapieranie się* [negation], *prolatio*—*wymawianie* [utterance] (Kn/1644) (after SHTG).